

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

**TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŐKANI
AVUKAT ÖZDEMİR ÖZOK'UN
DANIŞTAY'IN KURULUŐUNUN
139. YILDÖNÖMÖ VE
“İDARİ YARGI GÖNÖ”NDE
YAPTIĞI KONUŐMA**

**10 MAYIS 2007
ANKARA**

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ BAŐKANI
Av. ÖZDEMİR ÖZOK'UN
DANIŞTAY'IN
139. KURULUŞ YILDÖNÖMÖ
VE
İDARI YARGI GÖNÖ
KONUŞMASI

10 MAYIS 2007

Türkiye Barolar Birliği Başkanlığı
Karanfil Sokağı 5/62
06650 Kızılay - ANKARA
Tel: (312) 425 30 11 - 425 36 19 - 418 05 12 - 418 13 36
Faks: 418 78 57
web:www.barobirlik.org.tr
admin@barobirlik.org.tr
yayin@barobirlik.org.tr

Sayın Cumhurbaşkanım,

"Danıştay'ın 139. Kuruluş Yıl Dönümü ve İdari Yargı Günü'nde sizlere seslenmenin onuruyla saygılarımı sunarım. Danıştay başta olmak üzere yurdun dört bir yanında idari yargı görevini özveriyle yürüten yargıç, savcı ve tüm yargı emekçilerini gönülden kutlar, menfur bir saldırıda kaybettiğimiz saygın hukukçu Mustafa Özbilgin'in aziz hatırası önünde eğilir; toplantıya katılan yargı organlarımızın saygı değer yargıç ve savcılarını ile değerli meslektaşlarıma, sayın konuklara, yazılı ve görsel basınımızın temsilcilerine en derin saygılarımı sunarım.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Önceki yıllarda da arz ettiğim gibi, idari yargı, olağanüstü yetkilerle donatılmış yürütme kar-

ÖZDEMİR ÖZOK

şısında, bireylerin haklarının korunmasını sağlayarak haksızlığa uğramasını önleyen, birey ile devlet arasında denge kuran bir yargısal güçtür. Ülkemizde bu yargısal güç, 10 Mayıs 1868 tarihinden itibaren çeşitli evreler geçirerek 139 yıldır Şurayı Devlet ve Danıştay tarafından kullanılmaktadır. Geçmişten günümüze Danıştay, devletin “mutlakîyet”, “meşrutîyet” ve “cumhuriyet” dönemlerini yaşamış, köklü deneyimlere, birikimlere sahip saygın bir anayasal kuruluş olarak, cumhuriyetin kazanımlarının ve laik hukuk düzeninin en güçlü dayanağı ve güvencesi olmuştur.

Bilindiği gibi, tarihteki antidemokratik rejimlerde, taçlı ve otoriter devletlerde egemen olan dayatma ve baskı politikaları erklerin yoğunlaşarak tekel yaratması sonucu olarak zorbalığa dönüşebilmiştir. Zorbalık ve kölelik rejimleri, güçlerin ve otoritenin bir veya birkaç elde toplanmasından doğmuştur. Ama bu durum sadece baskıcı kral ve diktatörlere özgü değildir. Günümüz demokratik düzenlerinde de bir veya birkaç elde toplanan ve kabına sağlamayan sınırsız güç, her koşulda insan hak ve özgürlüklerinin yanı sıra demokrasinin de en büyük düşmanı haline dönüşebilmektedir. Başka bir anlatımla, demokrasilerde de çoğunluk rakipsiz, seçeneksiz ve denetimsiz bir kuvvet durumuna gelince, aynı sonuca varır, tıpkı anti-

demokratik rejimlerde olduğu gibi zorbalık ve baskı politikaları egemen olur. Bu durumlarda iktidarlar, temsil ettiklerini iddia ettikleri ulusal iradenin gücüne, desteğine ve kutsallığına güvenerek diktatörleri aratmayacak davranış ve uygulamalar içine girerler. Tarihte sıkça örnekleri görünen bu tür yönetimlerde çoğunluğu elinde bulunduranlar uyguladıkları zorbalığı, baskıyı ve hukuk dışılığı yasallaştırmak için milli iradeye dayandıklarına önce kendilerini inandırırılar ve bu inançla kendilerini sınırlandıracak başta hukuk olmak üzere, hiçbir engel tanımazlar.

İşte günümüz dünyasının yönetim biçimi olan demokrasilerin yapısında saklı olan bu tehlikeyi önlemek, hukukun üstünlüğü başta olmak üzere, vatandaş hak ve özgürlüklerini güvenceye bağlamak ve gereken önlemleri almak amacıyla demokratik teminat kurumlarına gereksinim duyulmuştur. Bunun doğal sonucu olarak, devletin sınırsız güç ve yetkilerini tek elde toplamak yerine, bölünerek birbirlerinin yanında özerk organ şeklinde kurumsallaştırılması yöntemi benimsenmiştir. Böylece toplumlar, yüzyıllar süren çetin mücadeleler sonunda egemenliği oluşturan yasama, yürütme ve yargı erklerini birbirinden ayırarak ve kurumsallaştırarak, demokratik yönetimi gerçekleştirmeye çalışmışlardır. Büyük uğ-

ÖZDEMİR ÖZOK

raşlar sonucu gelinen bu noktada ise, parlamenter sistemlerde, zaman zaman yasama ve yürütme, siyasetin kendine özgü yapısı ve baskısı altında tek güç haline dönüşebilmekte ve tek elde toplanabilmektedir. Böylece iki ayrı gücü, iki ayrı erki kullanan organların siyasal iktidar bünyesinde bir araya gelmesi, görünürdeki ayrılığı biçimsel kılmakta ve karşı konulması olanaksız iki gücün tek elde toplanmasına neden olmaktadır. Böyle bir sonuç tüm yurttaşların birlikte kullanmak durumunda oldukları ulusal egemenliği zedelemektedir. Çünkü egemenliğin taçlı hükümdarlardan alınarak ulusa verilmesi, ulusa mal edilmesi, insan hakları ve özgürlükler yanı sıra, hukukun üstünlüğü içinde yeterli güvence değildir. Burada asıl güvence kamu iktidarının, kamu gücünün, yani erkin bütünüyle bir kişinin, bir partinin, ya da bir kurulun eline geçmemesindedir.

Demokratik düzenin bir zaafı olarak ortaya çıkan bu olumsuzluğun çaresi hukukun üstünlüğü ilkesinin egemen olduğu, hukuk devleti ve hukuk devletinin olmazsa olmaz koşulu olan yargı bağımsızlığı ve dolayısıyla yargı denetimi ile iktidarı hukuk içine çekmektir. Parlamenter demokratik sistemin en belirgin özelliği olan *"kuvvetler ayrılığı"* ilkesinin uygulanması halinde; yürütmenin hukuka bağlılığını sağlamada en etkili yol,

DANIŞTAY'IN 139. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

kuşkusuz tam bağımsız idari yargıdır. Başka bir anlatımla, düzenleme yetkisini ve güç kullanma tekeline elinde bulunduran yasama ve yürütme erklerinin eylem ve işlemlerine karşı bireyin yanında, anayasal rejimin en büyük teminatı, millet adına, halk adına yargılama yapan bağımsız yargıdır.

Bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi'nin bir kanunu, Danıştay'ın bir hükümet tasarrufunu iptal etmesi bazılarının yaklaşımının aksine, yasama ve yürütmeye müdahale ya da üstünlük olarak algılanmayıp, kuvvetler ayrılığının amaçladığı dengenin ve hukuk devletinin doğal sonucu olarak kabul edilmelidir. Yoksa bizde olduğu gibi yargılamanın her aşamasında yorum ve değerlendirme yapmak yanında, Danıştay'ın verdiği bir iptal kararından sonra *"..bu konuyu ulema bilir..."* ya da Anayasa Mahkemesi'nin bir iptal kararından sonra *"...demokrasiye kurşun sıkılmıştır..."* yaklaşımı demokratik toplum önderlerinin asla ağızlarına almamaları gereken beyan ve yorumlardır.

Hele bugünlerin siyasi karmaşası içinde cumhurbaşkanının alt yapısı hazırlanmadan halk tarafından seçilmesi yoluna gidilirse, demokrasiyi sadece oy ve sandık olarak algılayan demokrasiyi hoşgörü, uzlaşma ve hepsinden önemlisi bir ya-

ÖZDEMİR ÖZOK

şam biçimi olarak algılamayan, ben merkezli liderler yönetiminde ülke içinden çıkılmaz siyasi kriz ve kaoslara sürüklenir.

Hep örnek gösterilen ABD’de demokrasinin güvencesi siyasi aktörler değil, güçlü ve teminatlı tam bağımsız yargıçlardır. Ünlü bir siyaset bilimcisinin “ABD başkanlık sistemi sayesinde değil, buna rağmen demokrasiyle yönetilen bir ülkedir” sözü ile eksiksiz demokrasinin önemi vurgulanmış yine “ABD’de demokrasiyi yargıçlar kurmuşlardır” sözüyle de hukukun dolayısıyla yargıçların demokratik hukuk devletindeki rolü ve fonksiyonu açıkça ortaya konmuştur. Bu nedenle sınırsız güç heveslilerinin bilmesi gereken tarihi gerçek, hukukla sınırlanmayan erkin tüm toplumlarda baş belası olmasıdır. Yine başkanlık ya da yarı başkanlık yanlılarına hatırlatılması gereken bir konu da ABD’de iyi işleyen eksiksiz demokrasi, güçlü ve tam bağımsız yargı sistemi yanı sıra, siyasi yapının özellikleri ve geleneklerdir. Bu siyasi yapı öncelikle iki partilidir. Partiler katı kurallara ve lider hegemonyasına tabi değildirler. Çünkü, çok partili ve katı kurallara bağlı siyasi yapılarda, başkanlık sisteminin demokratik işleyişi tıkadığı ve sistemin çökmesine neden olduğu anayasa hukukçuları tarafından savunulmaktadır. Bu nedenlerle devlet başkanının halk tarafından seçilmesini öngö-

DANIŞTAY'IN 139. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

ren başkanlık ya da yarı başkanlık sistemlerinde, bütün kurumlarıyla işleyen eksiksiz demokratik bir yapı yanında, tam bağımsız güçlü bir yargı ve bunların dışında, iki partili bir siyasal yapı olmazsa olmaz koşullardır. Tüm bunlara karşın, ağır aksak işleyen defolu demokratik yapımız, siyasal iktidarların etkisi ve gölgesi altındaki yargımız ve parti içi demokrasinin sözkonusu olmadığı siyasi yapımız ile birilerinin tülkeyi “uçurmak” için sabırsızlıkla gündeme getirdiği “Başkanlık” sisteminin altyapısını oluşturacak olan cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine ne kadar hazırız sizlerin ve kamuoyunun takdirlerine sunuyorum.

Sayın Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu'nun da açık ve net bir biçimde ifade ettiği gibi çağdaş, çoğulcu ve katılımcı demokrasi asla oya, sandığa, sayısal üstünlüğe indirgenemez. Kuşkusuz bunlar demokrasinin temel unsurları ve araçlarıdır. Günümüz demokrasilerinde bunlardan çok daha önemlisi demokrasi uygulayıcılarının bu kavramı içselleştirmeleri yanında, çağdaş, uygar ve uzlaşıcı bir yaklaşım sergilemeleridir.

Yeri gelmişken son günlerde farklı ve katı bir biçimde yorumlanan ve uygulanan “siyasal iktidar” ve “egemenlik” ilke ve kavramları üzerinde de kısaca durmak istiyorum.

ÖZDEMİR ÖZOK

Ülkemizde uygulanan ve her seçim öncesi yankınılan 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun antidemokratik hükümlerinin de etkisiyle 3 Kasım 2002 seçimleri sonunda büyük bir seçmen kitlesinin oyları Meclis dışında kalmış ve Meclis'te iki siyasal parti temsil edilebilmiştir. Geçerli oyların % 34'e yakını almasına karşın, Meclis'te % 65 oranı karşılığı sandalye sayısı elde eden mevcut siyasal iktidar bu gücüne dayanarak, sınırsız bir iktidar anlayışıyla cumhuriyetin temel değerleri başta olmak üzere, toplumun büyük kesiminin benimseyemediği ve üzerinde uzlaşma sağladığı, ayrıca gelmiş geçmiş kendini sağ veya sol olarak tanımlayan tüm iktidarların hiçbir biçimde tartışmaya açmadığı, siyasal, sosyal, toplumsal, hukuksal kurum ve kavramları tartışmaya açmıştır.

Ancak, tartışmaya açılan ilke ve kavramlar yerine ileri ve çağcıl değerler önerilmemiş, aksine toplumumuz için yabancı olmayan ve eskiye dönüşü çağrıştıran öneriler ve tercihler sunulmaktadır. Önerilen ve tercih edilen ilke ve kavramlar hakkında bir biçimde görüş belirtilir ve savunma yapılırsa çok sert şekilde karşı konulmakta ve "egemenliğin" yanı sıra "siyasal iktidar"ı kendilerinin temsil ettiğini her türlü tasarrufu yapmaya yetkili oldukları ileri sürülmektedir.

Günümüz demokratik dünyasında bu “siyasal iktidar” ve “egemenlik” anlayışı ve yaklaşımı çok gerilerde kalmıştır. Modern politika bilimi, genellikle iktidar ve özellikle siyasal iktidar kavramlarına yeni bir bakış ve yaklaşım biçimi getirmiştir. Önceleri iktidar fenomeninin, mevcut siyasal iktidar partisinin yaklaşımına uygun olan “emir verme”, “hükmetme” “insanların davranışlarını kontrol etme”, “toplumu kendi dünya görüşü ve ideolojisine uydurma”, “kurulu ve işleyen düzeni değiştirme” vs yönleri üzerinde duruluyor ve iktidar bunları yapabilme olanağı veren bir “güç”, tek başına kullanılan bir yetki olarak anlaşılıyordu. Geçen süre içinde, bu tahlilin, bu değerlendirmenin, bu yaklaşımın eksik ve yetersiz olduğu, özellikle siyasal iktidarlara karşı “yönetilenlerin rolüne”, “davranışlarına”, “tepkilerine” yeter derecede yer verilmediği anlaşılmıştır. Gerçekten de geniş açıdan bakıldığında, yöneten-yönetilen ilişkisinin tek taraflı olmadığı ve bunun sadece yukardan aşağıya doğru gelen bir emirler dizisinden ibaret bulunmadığı görülür. Aslında iktidar ilişkisi, tek taraflı değil, karşılıklı iki taraflı bir ilişkidir. Modern politika bilimcilerinin ifade ettiği gibi, çoğu zaman yönetenlerin yönetilenleri etkilemesi kadar, yönetilenlerin de tutum ve davranışlarıyla yönetenleri etkilemesi söz konusudur. Bu görüş sahipleri, yö-

ÖZDEMİR ÖZOK

netilenlerin “yukarıdan” gelen emir ve direktiflere otomatik olarak uyan birer robot olmadığını, aksine demokratik haklarını kullanarak yönetenleri etkileyebilecek uygar birer birey olduklarını kabul etmektedirler. Çağdaş ve katılımcı demokrasilerde bu sosyal gerçeğin iyice ortaya çıkmasından sonra, ülkemizi yöneten siyasi iktidarın anlayışıyla örtüşen tek taraflı emir verme kudretini ifade eden “*iktidar*” kavram ve terimi yerine, karşılıklı roller ve yöneten-yönetilen etkileşmesini yansıtan “*iktidar ilişkileri*” deyim ve terimi kullanılmaya başlanmıştır. Tüm bu gelişmeler ülkemizde geçerli olan egemen siyaset anlayışının “*siyasal iktidar*” yorum ve yaklaşımının ne denli yanlış ve tutarsız olduğunu açıkça göstermektedir.

Yaklaşık üç yüz yılı aşkın süre önce ortaya atılışından bu yana üzerinde durulan, geniş tartışmalara yol açan ve kendisine değişik anlamlar verilen bir kavram da “*egemenlik*” kavramıdır. Bu kavram uzun süreler siyaset felsefesinde, kamu hukukunda ve özellikle klasik politika biliminde merkezi bir yer tutmuş ve çeşitli teorilerin temel dayanağını oluşturmuştur. Bununla beraber, bugüne kadar egemenlik teriminin tam bir açıklığa kavuştuğu ve üzerinde tartışmaların sona erdiği ileri sürülemez. Hatta çağdaş politika biliminde

bu kavramın, artık terk edilmesi gerektiği yolunda çok ciddi görüş sahipleri vardır.

Bu somut durumlar karşısında, mevcut siyasal iktidar tarafından bir biçimde ele geçirilen mutlak ve sınırsız bir iktidar gücü olarak algılanan egemenlik yaklaşımı, günümüz “*hukuk devleti*” anlayışı ile asla bağdaşmamaktadır. Çünkü “*hukuk devleti*” hukuka bağlı ve hukukla sınırlı devlet görüşüne dayanır.

Eğer “*egemenlik*” mevcut siyasal iktidarın yaklaşımı ve yorumu gibi geleneksel olarak ileri sürüldüğü şekliyle, kendisinden üstün hiçbir güç tanımayan tam manasıyla bağımsız bir irade kudreti olarak algılanıyorsa, bu anlamdaki üstün irade kudreti yaklaşımı “*hukuk devleti*” anlayışı ile çelişme ve çatışma halinde demektir ki bunun kabulü mümkün değildir. Kaldı ki, çağdaş, çoğulcu ve katılımcı demokrasilerde seçim, “*siyasal katılım*”ın tek yolu olmayıp, başlıca katılma yollarından birisidir. Çünkü çoğulcu ve katılımcı demokrasilerde, halkın çeşitli demokratik yollarla “*siyasal karar alma süreci*”ne de katılması son derece önemlidir. Bu yolların başında “*belli bir zamanda, belli bir tartışmalı sorun karşısında, bu sorunla ilgilenen kişiler grubuna ve gruplarına hâkim olan kanaat olarak*” niteleyebileceğimiz kamuoyu oluşturmak

ÖZDEMİR ÖZOK

gelir. Çoğulcu ve katılımcı çağdaş demokrasilerde kısaca *“iktidarları yapan ve yıkan bir güç”* olarak tanımlanan kamuoyu siyasal karar organları üzerinde son derece etkili bir *“siyasal katılım”* aracıdır. Hatta bazı siyasal bilimciler kamuoyu için *“hükümet politikası ve gerçekten bütün önemli tarihsel olaylar, siyasal toplumun üyelerinin kanaatleri tarafından şekillendirilmektedir”* diyebilecek kadar bu konuya önem vermektedirler. Çoğulcu ve katılımcı demokrasilerde kamuoyu yanı sıra *“siyasal katılım”* yollarından birisini de, değişik amaçlı *“baskı grupları”* oluşturur. *“Ortak menfaatler etrafında birleşen ve bunları gerçekleştirmek için siyasal otoriteler üzerine etki yapmaya çalışan örgütlenmiş gruplar”* olarak tanımlayabileceğimiz *“baskı grupları”* da siyasal iktidarları etkileme için önemli bir demokratik siyasal katılım araçlarıdır.

Bu bağlamda, 18 Mayıs 2006 Kocatepe camii, 14 Nisan 2007 Tandoğan, 29 Nisan 2007 Çağlayan ve daha sonraki günlerde çeşitli illerimizin meydanlarında sergilenen toplumsal refleksler, ülkemiz insanının eksiksiz demokrasi ve laik hukuk devleti ilkelerine bağlılığının göstergesi yanında, aydınlık geleceğimizin güvencesi olmuştur.

Çağdaş demokrasilerde çoğulculuğun ve katılımcılığın doğal sonucu olan bu gelişmeleri

görmezden gelmek ve demokrasiyi sadece oya ve sandığa indirgeyerek “...meclis, iradesini kimseyle paylaşmaz ve kimsenin telkinini kabul etmez...” tespit ve yorumu günümüz demokratik anlayışıyla bağdaşmayan, tutucu, statükocu ve antidemokratik bir yaklaşımı ifade eder.

Kaldı ki, bugünkü parlamentomuz maalesef demokratik yönden temsil zafiyeti olan bir parlamentodur. Seçmenlerin Şu ya da, bu nedenle yaklaşık yarısının temsil edilemediği bir parlamentonun çoğulcu, katılımcı ve demokratik olduğunu iddia etmek pek mümkün değildir. Yalnız burada yanlış algılanan ve yanlış değerlendirilen Şu hususun altını özellikle çizmek gerekmektedir. Demokratik olmamakla, meşru olmamayı kesinlikle biri birine karıştırmamak gereklidir. Belli kurallar çerçevesinde göreve gelen bir temsil organı meşru sayılabildiği halde, pekâlâ demokrasi ve hukuk devleti yönünden ciddi zafiyetler taşıyabilir.

Bu yönüyle, parlamentodaki çoğunluk yasal kurallar çerçevesinde seçilmiş ve oy kullanan seçmenlerden en çok oyu almış çoğunluktur. Başka bir anlatımla bu çoğunluk, genel seçmen sayısına göre, parlamentodaki en büyük azınlıktır. Ancak hem parlamento, hem de onun içinden çıkan siyasal iktidar, yürürlükteki kurallar çerçevesinde

oluştduğu için yasal olmasına karşın, çoğulcu ve katılımcı demokrasi yönünden çok ciddi zafiyetler içermektedir. Bunun doğal sonucu olarak, yukarıda da açıkça arz ettiğim gibi, siyasi istikrar ve yasal meşruiyet adına bu parlamentonun yasama erkini kullanması ve temsil edecek bir hükümet çıkarması yasallık yönünden kabul edilebilirse de bu parlamentonun cumhuriyetin temel değerleri başta olmak üzere, dilediği her şeyi değiştirebileceğini ve her istediğini yapabileceğini savunmak demokratik ilkelere ve demokratik teamüllere uygun düşmemektedir. İktidar temsilcileri bu durumu idrak ederek ele geçirdikleri gücü özen ve dikkatle kullanmak için azami duyarlılığı göstermeleri gerekirken, aksine “mutlak hâkim” ve “tek söz sahibi” gibi davranmakta hiçbir demokratik güç ve engel tanımamakta yapılan uyarı ve önerileri ilgisi olmayan bir biçimde değerlendirerek “statükonun” korunması olarak algılamaktadırlar.

Cumhurbaşkanlığı kurumu gibi devletin en önemli ve en saygın makamına yapılacak seçim öncesi sergilenen yaklaşımlar, ileri sürülen görüş ve düşünceler ile yaşanan süreç, ülkemiz demokrasisinin hangi noktada olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Geline bu noktada şunu belirtmek isteriz. Yönetici olmanın, iktidar olmanın, gücü elinde bulundurmanın temel koşullarından birisi

ve belki de en önemlisi, hukuk içinde toplumsal barışı ve huzuru sağlamaktır. Oysa, bugün ülkemizde iktidar olan siyasi anlayışın sergilediği yönetim biçiminin neden olduğu kriz ve gerginlik ortamı, silahlı kuvvetler bildirisi başta olmak üzere, hiçbir biçimde istemediğimiz olumsuzlukların sergilenmesine neden olmaktadır. Eksiksiz demokrasiye, insan haklarına, hukukun üstünlüğüne ve hukuk devletine olan inancı yanında, cumhuriyetin kazanımlarına bağlılığını her fırsatta haykıran Türk halkı bu yaşananları asla hak etmemektedir. Türk demokrasisi, halkımızın içten saygı duyduğu “kışla” ve “cami” kurumlarının korumasından ve el atmasından mutlaka kurtulmalıdır.

Cumhurbaşkanlığı seçimi nedeniyle başlatılan tartışmaların sıcaklığı içinde yeterince incelenmeden, görüşülmeden, gerekli alt yapı oluşturulmadan 22 Temmuz 2007 günü için genel seçim kararı alınmıştır. Seçim kararının alınması öncesi ve sonrasında yapılan tartışmalar incelendiğinde bu karar, iktidar partisinin muhalefet başta olmak üzere, tüm toplumla restleşmesinin sonucu olduğu anlaşılmaktadır. Oysa ülkemizi beş yıl süre ile yönetecek yeni TBMM'nin oluşumunu sağlayacak seçim kararının daha sakin, daha uzlaşıcı, daha katılımcı ve demokratik bir ortamda alınması

ÖZDEMİR ÖZOK

gerekirdi. Çünkü, demokrasilerin ve dolayısıyla seçimlerin, nihai amacı mümkün olduğunca çok yurttaşı memnun ve mutlu etmek yanında, siyasal, sosyal, toplumsal ve yaşamsal istikrarı yakalamaktır. Bu bakımdan çeşitli nedenlerle yükselmiş olan toplumsal ve siyasal tansiyon dengelendikten sonra seçim kararı alınmış olsaydı demokratik yapımız için çok daha iyi olacaktı.

Şimdi bu gerginlik partilerin aday saptamasından başlayarak, seçim meydanları ve seçim sandıkları dahil olmak üzere tüm seçim sürecini etkileyecektir. Dileğimiz bu aşamadan sonra, seçim ortamının sakinleşmesi ve her siyasal örgütün kendi başarısı için demokratik yöntemler içinde mücadelesini sürdürmesidir.

Sayın Cumhurbaşkanım;

Danıştay'ın 139. kuruluş yıl dönümünde üzülerek ifade etmek isterim ki, özel kuruluş gününü kutladığımız "*İdari Yargı*" başta olmak üzere ülkemizin yargı ve hukuk düzeni çok ciddi sorunlarla ve giderilmesi içtenlikle benimsenmeyen eksikliklerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu gün yargı, ya diğer kurumların yozlaşmasından etkilenerek, ya da kendine özgü özel nedenlerle iyi ve sağlıklı bir görüntü vermemektedir. Konunun en

DANIŞTAY'IN 139. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

hüzünlü yanı, yargı kurumlarımızı en üst düzeyde temsil eden yüksek yargının saygın temsilcileri yanı sıra, yargıya yansız, objektif ve tarafsız bir gözle bakan en sade yurttaşa kadar büyük bir kesimin tespit ve değerlendirmeleri bu yöndedir.

Gelinen bu noktada, kuruluş yıllarındaki inançlı ve özverili yaklaşımlar dışında, siyasal iktidarlar başta olmak üzere, birçok kesimin ağır kusur ve ihmali vardır. Çünkü, toplumda yargının, düzgün, etkin, verimli, adil ve güvenli bir biçimde işlemesi, sadece dürüst, ilkeli ve onurlu bir şekilde hukukun uygulanması yoluyla hak ve adaleti gerçekleştiren yargı mensuplarının sorunu değildir. Sorun, yargı mensuplarıyla birlikte, öncelikle siyasal iktidarlar başta olmak üzere, yazılı ve görsel basın kuruluşları yanı sıra, tüm toplum bireylerini doğrudan doğruya ilgilendirmektedir.

Öncelikle, bağımsız yargı ve güvenceli yargıç sorunun çözümündeki ilk halkayı oluşturur. Yargı bağımsızlığının olmazsa olmazı olan yargıç güvencesi ve yargıç bağımsızlığının iki temel koşulu bulunmaktadır. Bunlar, nesnel- kurumsal koşullar ile öznel-bireysel koşullardır. Kurumsal-nesnel koşullar, yargıçların yansız ve bağımsız görev yapabilmesine ilişkin organizasyon ve

ÖZDEMİR ÖZOK

güvence boyutlarını oluşturur. Öznel-bireysel koşullar ise, yargıcın önyargısız ve tarafsız görev yapabilmesini sağlayan, eğitim başta olmak üzere, statü ve kişisel donanımlarıyla ilgilidir. Kuşkusuz bu nokta öncelikle ele alınması gereken konu *“hukuk öğretimi-hukukçu eğitimi”*dir. Adalet madem ki devletin-mülkün temelidir, o halde devlette temelini oluşturan hak ve adalet uygulayıcılarının eğitimine özel özen göstermek durumundadır. Bilindiği gibi ülkemizde iki kurum Türk ulusu adına görev yapmakta ve karar vermektedir. Bunlardan birisi seçimle oluşan TBMM diğeri ise bağımsız yargıdır. Bu nedenlerle nitelikli hukukçu yetiştirmek son derece önemlidir. Çünkü hukukçu olmazsa devlet sıradan bir örgütlenme ve yönetme mekanizması olarak kalır. Ona çağdaş anlamını verecek olan hukukçudur. Bu nedenlerle hukukçu özel olarak yetiştirilen kişi olmak durumundadır. Nitekim birçok batı ülkesinde, hukuk eğitimi lisansüstü yapılan bir eğitimidir. Toplumda bir çok kişinin bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullandığı, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti kavramları ancak nitelikli ve donanımlı hukukçuların uygulamaları ile yaşama geçebilir. Evrensel demokratik ilkeleri ve insan haklarını içeren normlar ve yasaların, amaca uygun bir biçimde uygulanabilmesi, ayrıca amaca uygun şekilde yorumlanabil-

mesi, yargılama ve karar sürecinde hukukçuların sağlam hukuk bilgisine, yorum ve değerlendirme gücüne bağlıdır. Ünlü bir yargıcın *“Tanrı’ya dua edin; sizi yargıç kimliği kazanmamış, ya da kaybetmiş, memurlaşmış bir yargıç önüne çıkarmasın, İşte o zaman adil yargılanmanın ne olduğunu anlarsınız,”* hatırlatması da hukuk eğitiminin ve dolayısıyla yargıç güvencesinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Yargıç güvencesi, soyut ve fantezi bir düşünce değildir. Bu kurum, yargıçtan çok kişinin, yurttaşın, rejimin güvencesidir. Yargıçlar son derece büyük sorumluluk gerektiren yargılama işlevlerini yerine getirirken tam bir güvence altında olmalıdırlar. Bu güvence yasama ve yürütme erkleri yanı sıra her türlü olumsuz yaklaşımı sergileyebilecek hak ve iş sahiplerine karşı olmalıdır. Hemen belirtmek isteriz ki, bütün bu anlatılanların dışında, yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi yasalarda değil, onu temsil edecek ve uygulayacak olan savcı ve yargıçların kafalarında ve vicdanlarında şekillenmesi gerekir. Bu kişilikte ve saygınlıkta hukukçular yetiştirilmesi için, Türkiye Barolar Birliği olarak ülkemizdeki tüm hukuk fakültesi dekanlarıyla düzenli ve verimli toplantılar yapmaktayız. Bu toplantılar sonrası oluşturulacak ortak bilgiler bir rapor halinde si-

ÖZDEMİR ÖZOK

yasal iktidar temsilcileri başta olmak üzere, YÖK başkanlığı ve tüm ilgililere yollanacaktır.

Kuşkusuz yargı bağımsızlığı ve yargıç güvenesi konularında yaşanan olumsuzlukların çözümünde bugünkü siyasal iktidar da dahil olmak üzere gelmiş geçmiş tüm iktidarların ihmali vardır. Genellikle yürütme erkini elinde bulunduran siyasal iktidarlar hiçbir biçimde, güçlü ve etkin bir bağımsız yargı istememektedirler. Muhalefette yargı için söylenen sözler ve yapılan tespitler maalesef iktidara gelindiğinde kesinlikle unutulmaktadır. Bu konuda en sağlıklı ölçü, yargının geçmişten günümüze genel bütçeden aldığı pay gösterilebilir. Cumhuriyet'in ilk yılları hariç yargının, genel bütçeden aldığı pay, kamusal işlevi ile orantılı ve yeterli değildir. Bunun sonucu olarak, yargının asgari gereksinmelerini karşılayabilen, zaman zaman bunu dahi karşılamaya yeterli olmayan "*Adalet Bakanlığı Bütçesi*" köklü ve kalıcı çözümlere kaynak oluşturamamaktadır.

Yargının belirtilen yapısal sorunları ve olumsuzlukları yanında, etkin, doğru, verimli ve güvenli işleyebilmesi konusunda yargı dışı unsurların da büyük görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bunların başında dünyada ve ülkemizde dördüncü güç olarak tanımlanan basın ya

da medya gelmektedir. Bu gün ülkemizde kamuoyunun gündemini belirleyecek güce sahip olan ve birçok yolsuzluğun, vurgunun, haksızlığın yanında, gizli kalmış bir takım ilişkilerin gün ışığına çıkmasında çok önemli katkısı olan medya, zaman zamanda yargısız infaz yaparak kişilerin ve kurumların mağduriyetine neden olmaktadır. Her zaman vurguladığımız *“adli haber herhangi bir haber değildir, bu haberler verilirken büyük özen gösterilmesi gerekir”* yönündeki sözlerimizi son günlerde yaşanan olaylar nedeniyle bir kez daha yineleyeceğiz. Çünkü yargıda beraat etme, aklanma şansınız vardır, ama medyada bir biçimde mahkûm edilmişseniz, kamu vicdanında kolay,kolay aklanma olanağınız yoktur. Ayrıca unutulmamalıdır ki, çağdaş yurttaş olarak, toplumsal ilişkiler nedeniyle herkesin yargı önüne çıkma olasılığı vardır. Bu nedenle, yazılı ve görsel basınımızın Anayasa’da düzenlenen masumiyet karinesine aykırı bir biçimde, yargı kararı ile suçluluğu sabit olmayan kimseleri peşinen suçlu ilan etmesi, sık sık yargısız infazlarda bulunması yargının düzen, güvenli ve saygın işleyişini sağlama çabaları önünde büyük bir engel olarak çıkabilmektedir. Halbuki basının her hangi bir adli ve yargısal konuyu yorum yapmadan, gerçeğe uygun bir biçimde kamuoyunu bilgilendirme amacıyla oldu-

ÖZDEMİR ÖZOK

ğu gibi aktarması, yargının düzgün, bağımsız ve yansız bir biçimde işlemesi için önemli bir destek oluşturacaktır.

Yargının etkin, doğru, verimli ve güvenli işleyebilmesi konusunda, yargı dışı unsurlardan, sivil toplum örgütleri ve tüm yurttaşlara da çok önemli ve büyük görevler düşmektedir. Hiçbir otoriteye bağlı olmayan ve tamamen gönüllülük esasına göre oluşan sivil toplum örgütleri, kuşkusuz kuruluş amaç ve hedefleri doğrultusunda kendi üyelerinin hak ve çıkarlarını korumak için yasama ve yürütme organları üzerinde etkili olmaya çalışması, bu amaçla demokratik girişimlerde bulunması son derece doğaldır. Ancak, bu örgütlerden yargıya yönelik en küçük bir etkinin veya tepkinin doğrudan hak ve adaleti zedeleyeceği konusunda bir bilince sahip olunması ve yargı üzerinde etki yaratabilecek doğrudan, ya da dolaylı her türlü tutum, eylem ve davranıştan uzak kalınması gereklidir. Aksine, hukuk devletinin ve çağcıl demokrasilerin bir anlamda kılcal damarlarını oluşturan sivil toplum örgütleri, bu kurumların varlık nedeni olan, tam bağımsız yargı ve yargıç güvencesi için etkili eylemler koyarak bu ilke ve kavramların savunucusu olmalıdırlar.

Kuşkusuz, yargının etkin, doğru, verimli ve

güvenli işleyebilmesi için, toplumu oluşturan tüm bireylerin ve yurttaşların da çok önemli görevleri ve sorumlulukları da söz konusudur, Bireylerin, yurttaşların hak, hukuk, adalet ve yasayla ilgili bilgi ve bağlılıklarında ortaya çıkan zafiyet ve olumsuzluklar, toplumda derin, etkili ve kimi zaman onarılmaz olumsuzluklar yaratmaktadır. Yargının doğru, hızlı, adil ve güvenli işlemediği yönündeki inanç ve kanaat, çoğu kez yurttaşların hukuk dışı yollara başvurmalarının gerekçesi olabilmektedir.

Kısmen değindiğimiz yargı sorunlarıyla ilgili olarak, sağlıklı ve çağcıl bir adalet ve yargı reformunun gerçekleştirilebilmesi amacıyla, bugünkü ya da, gelecek yıllarda ülkeyi yönetmeye talip olan siyasal iktidarların bu konuyu öncelikli olarak benimsemesi, sahiplenmesi bunun doğal sonucu olan sistemli ve kararlı bir çabayı ciddiyetle sürdürmesi gerekli ve zorunludur.

Genel yargı sorunları ve çözüm yollarıyla ilgili kimi tespit ve önerilerimiz yanında, kuruluşunu kutladığımız "*idari yargı*"nın da geçmişten günümüze gelen ve her kuruluş yıl dönümünde sıraladığımız ama bir türlü giderilemeyen aksine her geçen gün daha da ağırlaşan ciddi sorunları vardır. Örneğin;

- Verilen tüm sözlere karşın, Danıştay binası

ÖZDEMİR ÖZOK

başta olmak üzere tüm idari yargı mahkemelerinde araç, gereç, donanım ve yardımcı personel gibi çok ciddi alt yapı sorunları yaşanmaktadır.

- 3.10.2001 günlü Anayasa değişikliğiyle Anayasa'nın 40. maddesine "*Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır*" kuralı eklenmiştir. Bu kuralın sağlıklı bir biçimde işleyebilmesi ve idari uyuşmazlıkların azaltılması açısından son derece önemli olan "*Genel İdari Usul Yasası*" tüm uyarı ve girişimlere karşın, henüz çıkarılmamıştır.

- Yurttaşın hak arama özgürlüğü yanında, idari başvuru yönünden ve en önemlisi dava sayısının azalması bakımından, çok etkin rolleri olacak olan başta kamu denetçisi (Ombudsman)'lık olmak üzere, hakem heyetleri, arabuluculuk ve uzlaşma kurulları gibi yargı dışı alana özgü, alternatif uyuşmazlık çözüm yolları konusunda yeterli girişimde bulunulmamıştır.

- Bölge idare mahkemelerinin mevcut görev ve işleyiş durumu itibariyle, tam olarak istinaf mahkemeleri niteliği ve işlevine kavuşturulamadığı için bu şekliyle davaların uzaması yanında, Danıştay'ın iş yükünün artmasına neden olmak-

tadır.

- İdare mahkemeleri ve Danıştay'ın, özellikle kamu görevlilerinin özlük işleri ve atama konularındaki yerleşmiş içtihatları, Türkiye'de hukuk devleti ve hukuka bağlı idare kavramlarının yerleşmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Siyasal iktidarların, ellerindeki yetkileri liyakat esasına göre değil "*kadrolaşma*" ve "*politik yandaş yaratma*" amacına göre kullandığı ve bu durumun siyaset olarak savunulabildiği ülke gerçeği karşısında, idari yargı organlarının başarıyla gerçekleştirdikleri, hukuka uygunluk denetimi çok daha büyük önem taşımaktadır.

- Her yıl yinelediğimiz bir konuda, idari yargı mahkemelerinin idari işlem ve eylemleri yargılama sonuna kadar durdurmayı amaçlayan yürütmeyi durdurma kararlarına ilişkin usulü işlemlerin ağır ve zorlayıcı yasal koşullara bağlanmış olması, güçlü ve etkin idareye-yürütmeye karşı bireylerin yargısal korunmalarını zayıflatmaktadır. Örneğin, hukuka aykırılığı çok açık bir biçimde belli olan yer değiştirme işlemlerinde bile, yürütmeyi durdurma sorununun incelenmesinin, idarenin birinci savunmasına kadar ertelenmesi, birçok halde, yürütmeyi durdurma kararlarının amacına aykırı sonuçlar vermektedir. Davacı,

ÖZDEMİR ÖZOK

çoğu kez yeni atandığı yere gidip, fiilen göreve başlamak zorunda kalmakta ve bu aşamadan sonra elde edeceği yürütmeyi durdurma kararının pek fazla pratik yararı olmamaktadır. Oysa bunun yerine, tam tersi bir hukuki yaklaşımla yürütmeyi durdurma kararının idarenin savunması alındıktan sonra yeniden görüşülmek üzere süratle verilmesi yürütmeyi durdurma kararlarının amaç ve mantığına daha uygun olacağı gibi, ayrıca idarenin tesis etmiş olduğu işlemin hukuksal gerekçelerini idare mahkemesine sunmasını çabuklaştıracak ve sonuç olarak adaletin daha hızlı gerçekleşmesine hizmet edecektir.

Bu konuda azami bir süre de “örneğin 2 ay” belirlenebilir. Böylece yürütmenin durdurulmasında hukuka aykırı ve acil zarar doğuran işlemlerde davacılar yukarıda sayılanların yanında önemli bir güvence sağlanacağı gibi keyfiliği de önleyecektir.

Yine çok acil durumlarda yürütmenin durdurulması istemi hakkında karar verilinceye kadar acil zararları ve mağduriyetleri önlemek adına, Fransa’da olduğu gibi, idare mahkemesi başkanına idari işlemin uygulamasını geçici olarak durdurma kararı verme yetkisi tanınabilir. Zira bazen hukuka aykırı işlemin bir an için dahi

DANIŞTAY'IN 139. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

uygulanması çok ağır mağduriyetlere yol açabilmektedir.

Aynı şekilde, bir davada, verilen yürütmeyi durdurma kararına itirazın bölge idare mahkemesine, nihai kararın temyizinin ise Danıştay'a yapılmasının getirdiği çelişkiye kesinlikle son vermek gereklidir. Ayrıca, idare mahkemelerince yürütmenin durdurulması kararı verilen davaların bir an önce sonuca bağlanması ve böylece Danıştay'ın temyiz incelemesinin geciktirilmemesi konusunda yasal düzenleme yapılmalıdır.

- Danıştay'da ve idare mahkemelerinde 60 gün olan dava açma süresinin, aynı yargı biriminde olan vergi mahkemelerinde 30 gün olarak sürdürülmesi çoğu kez yurttaşların hak kaybına neden olmaktadır;

- Güncelliğini ve etkinliğini koruduğunu belirttiğimiz birkaç sorun yanında kuşkusuz, idari yargının en temel sorunu olan davaların uzun süre devam etmesi konusu bunca girişimlere ve düzenlemelere karşın artarak sürmektedir;

- Son günlerde yeniden tartışma konusu yapılan, idari yargının, iptal davaları dışında "*tam yargı*" denilen davalara bakıp bakmama hususu öteden beri karşılaşılan bir tartışmadır. Bu konuda, "*zarar*", "*kusur*" ve "*tazminat*" gibi kav-

ÖZDEMİR ÖZOK

ramların özünde “*özel hukuk*” alanına giren kavramlar olduğu, dolayısıyla da, bu konulara ilişkin uyuşmazlıkların genel görevli “*adli yargı*” mahkemelerine bırakılması gerektiği görüşü ileri sürülmektedir. Gerçi bu konuda çok farklı görüşlerde vardır. Ancak idareye karşı açılan tam yargı/tazminat davalarının bütünüyle idari yargıdan alınması ve adli yargıya bırakılmasının çok daha iyi olacağını savunanlar oldukça ağırlık kazanmaktadır. Bunlar, bu tür davalarda idari yargı-adli yargı arasında çok fazla görev uyuşmazlığı çıktığından ve vatandaşlar nezdinde ağır hak ve süre kayıpları çıkabildiğinden, mevcut durum anayasal bir hak olan “*hak arama özgürlüğünü*” zedeler bir nitelik almıştır demekte, ayrıca tazminat davalarına bakan adli yargı mercilerinin benzer nitelikli tam yargı davalarına daha aşına olduklarını iddia etmektedirler. Yine bunlara göre, yani tam yargı davalarına adli yargının bakmasını düşünenlere göre, tazminat davasına konu idari işlem hakkında iptal davası da açılmışsa, adli yargı mercii idari yargıda açılan iptal davasının sonucunu ön mesele-bekletici mesele yapmalıdır.

- İdari yargının kendi görev alanına dönmelerini ve böylece daha verimli olacağı iddiasını sürdürenler, Kabahatler Kanunu’nda olduğu gibi, idari işlemlere karşı yargısal makamlara yapılan

itirazlar, aslında bunlar teknik olarak iptal davası niteliğinde olduğundan, adli yargı mercilerinden idari yargı mercilerine aktarılmalıdır. Tüm bunlar gerçekleştirilerek, idari yargı sadece idari işlemler hakkındaki iptal davaları konusunda görevli olmalı, idari işlemlerden dolayı görülen zararların tazminine ilişkin davalar ise bütünüyle adli yargıya bırakılarak, yargı sistemimizin basitleştirilmeli demektedirler. Devamla bunların gerçekleşmesi halinde Uyuşmazlık Mahkemesi'ne de ihtiyaç kalmayacağını ileri sürmekte, benzer uygulamaların bizimle aynı idari rejimi seçmiş Almanya, İtalya ve Belçika gibi kara Avrupası ülkelerinde de uygulandığını ileri sürmüşlerdir. Tüm bu gelişmeler de dikkate alınarak, idari yargı yeni baştan ayrıntılı bir biçimde ele alınmalı ve düzenlenmelidir.

İdari yargıya ilişkin bu yapısal sorunlar yanında, idari yargı-siyasi iktidar ilişkilerinde de ciddi sorunlar yaşanmakta, özellikle idari yargı kararlarının uygulanmasında önemli engeller çıkarılmaktadır.

Yukarda genel değerlendirmeler sırasında da vurguladığım gibi, son dönemlerde iktidar partisine mensup kimi siyasetçiler tarafından genelde yargıya özelde de idari yargıya ve büyük ölçüde

ÖZDEMİR ÖZOK

de Danıştay'a karşı, ileri sürülen *"yargının siyasi ve ideolojik yaklaşım içinde olduğu"* eleştirilerinin dozunun arttığı görülmektedir. Neredeyse idari yargı tarafından hükümetin iptal edilen her işlemi, siyasi iktidarca Danıştay'ın kendilerine karşı hasmane tavrının ürünü gibi algılanmaktadır. Bunun sonucu, kendi işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluğunu bir kez daha gözden geçirmek yerine, adeta kendilerinin asla *"yanılmaz"* bir yetenek ve beceriye sahip oldukları duygu ve düşüncesinden hareketle yandaşlarına, tabanlarına dönüp *"aslında bizim yaptığımız her iş doğru fakat idari yargı ideolojik nedenlerle bizi engelliyor"* demek suretiyle hukuka aykırı işlem ve eylemlerini savunmaktadırlar. Oysa, hükümet üyelerinin ve siyasi iktidar temsilcilerinin yargı ve özellikle de Danıştay üzerinden politika yapmasının geniş halk kitlelerince yargı erkine olan güveni sarsacağı bunun yargı kadar, kendilerinin temsil ettiği yürütmeyi de etkileyeceği unutulmaktadır. Kaldı ki, objektif olarak bakıldığında, hükümetin ve siyasi iktidar temsilcilerinin genelde yargıya, özelde idari yargıya karşı olan bu yaklaşımlarının doğru olmadığı ve somut gelişmelerle bağdaşmadığı da anlaşılmaktadır. Örneğin ilk TÜPRAŞ özelleştirme ihalesi hukuka aykırı bulunup idare mahkemesi ve Danıştay'ca iptal edilmeseydi, ikinci ihale ya-

pılamayacak ve devlet yaklaşık üç milyar dolar daha fazla gelir elde edemeyecekti. Oysa ilk ihaleyi iptal eden mahkeme kararlarına karşı siyasi iktidarı en üst düzeyde temsil edenlerin ve bazı politikacıların bu iptal kararını veren idari yargı organlarını nasıl suçladıkları hala hatırlardadır. Öte yandan *“her şeyi özelleştireceğini”* ve *“babalar gibi satacağını”* her fırsatta açıklayan siyasal iktidarın bu konulardaki siyasi tercihlerine yargının ölçüsüz olarak müdahale ettiği ve bu bağlamda örneğin özelleştirme kararlarını sürekli iptal ettiği eleştirileri de tamamen haksız ve dayanaksızdır. Zira ülkemizde şu ana kadar yapılmış olan Türk Telekom özelleştirmesi dahil bir çok özelleştirme hakkında dava açılmış olmasına karşın, hukuksal bir sorun görülmediği için Danıştay’ca iptal edilmemiştir. İptal edilen özelleştirmelere bakıldığında, ilk TÛPRAŞ özelleştirmesinde olduğu gibi gerçekten hukuksal alt yapısı iyi oluşturulmamış özelleştirme ve ihaleler söz konusudur.

Yine son dönemlerde Hatay, Samsun ve Amasya illerinde siyasi iktidara mensup yerel yönetimlerin karıştıkları ihale yolsuzlukları bu konulardaki idari yargı denetiminin ne kadar önemli ve gerekli olduğunu bir kez daha kanıtlamaktadır. Siyasi iktidara mensup bir milletvekilinin geçtiğimiz günlerde sırf bu yolsuzluklara tepki olarak

ÖZDEMİR ÖZOK

istifa ettiğini de ülke demokrasisinin geleceği için önemli bir ışık olarak görmekteyiz.

Geçmişten günümüze süre gelen bir siyasi hastalık olarak gördüğümüz mahkeme kararlarının uygulanmaması girişimi mevcut siyasi iktidarın da sıkça başvurduğu yöntem olmuştur. Özellikle bu iktidar döneminde idarelerin, mahkeme kararlarını uygular gibi görünüp gerçekte dolaylı yollarla ve mahkeme kararını anlamsız kılacak yeni işlemlerle mahkeme kararlarını uygulamama konusunda özel yöntemler geliştirmekte uzmanlaştıkları endişeyle izlenmektedir. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığı ve bazı büyük şehir belediyeleri bu konuda maalesef iyi sınav vermemektedirler. Bir hukuk devleti olduğumuz anayasa ve yasalarımızda yazdığı halde bu hukuksuzlukları yaşamak durumunda olmamız büyük talihsizliktir.

- Benzeri olumsuzluklar yanında yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi için geleceğe umutla bakmamızı sağlayan gelişmelerden birisi de Danıştay'ın savcı ve yargıçların mesleğe alınması sırasında yapılan sınav ve mülakatla ilgili verdiği karardır. Anayasa Mahkemesi'nin olumsuz yaklaşımına karşın, Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun, Savcı ve Yargıç adaylarının Adalet Bakanlığı tarafından mülakata tabi tutulmasını

DANIŞTAY'IN 139. YILI VE İDARİ YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

durduran 29.3.2007 gün ve 2007/234 sayılı kararı son derece önemlidir. Bu karar, yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi için en büyük hukuk teminatı olmuştur. Elde edilen sonuca katkılarından dolayı YARSAV yöneticilerini kutlarız.

Bu vesileyle Danıştay'la doğrudan ilgisi olması yanında, tüm yargı camiasını ilgilendiren bir öneride bulunmaktayız. 17 Mayıs 2006 Danıştay saldırısının gerçekleştiği günü görev sırasında kaybettiğimiz tüm avukat, savcı ve yargıçlar için "Hukuk ve Yargı Şehitleri Günü" olarak belirlenmesini öneriyoruz.

Sayın Cumhurbaşkanım;

Genelde yargının özelde idari yargının kimi güncel sorunlarını bilgilerinize arz ettim. Kuşkusuz, yargının önemli bir ayağını oluşturan savunma ve onun temsilcileri avukatlarda çok ciddi sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Avukatlar ve savunma mesleğinin önündeki engellerin kaldırılmasına ilişkin hükümet yetkililerince verilen söz ve güvencelere karşın;

- Yıllarca yapılan mücadeleler sonunda Avukatlık Kanunu'na konulmuş ve mesleğimizin geleceği bakımından son derece hayati önem taşıyan

ÖZDEMİR ÖZOK

“sınav” kurumu bir çırpıda kaldırılmıştır. Konunun önemini vurgulamak için şu bilgiyi vermek durumundayım. Sınav kaldırılmamış olsaydı 23 Aralık 2007 günü sınav yapılacaktı. Sınav iptal edildiği için o tarihten bugüne dört ay içinde yaklaşık 2000 kişiye avukatlık ruhsatı verilmiştir.

- CMK’ da görevli müdafii ve vekillerin alacakları aylardır ödenmemiş, bu konuda baroların ve Türkiye Barolar Birliği’nin yetkileri alelacele çıkarılan yasalarla elinden alınmış, 5560 sayılı yasa ile “*adil yargılanma hakkı*” bağlamında eşit seviyelerde bulunmaları gereken Cumhuriyet Savcıları avukatların ita amiri durumuna getirilmiştir.

- Sorunlarını her platformda yıllardır dillendirdiğimiz devleti her alanda başarıyla savunan kamu kesimi avukatlarının durumu tam anlamıyla içler acısıdır, biçimsel de olsa hukuk devleti yapımızla bağdaşmayacak bir statü ve konuma mahkûm edilmektedirler.

Oysa;

“Bağımsız savunma, bağımsız yargının kurucu unsurlarındandır.”

“Bağımsız savunma olmaksızın güçlü ve bağımsız yargıdan asla söz edilemez.”

“Adil yargılanma ve adalete erişim haklarının ol-

DANIŞTAY'IN 139. YILI VE İDARI YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

mazsa olmaz koşulu bağımsız savunmadır."

Bu denli önemli olan savunma ve onun örgütleri barolarla, savunma mesleğinin temsilcileri avukatların sorunlarının çözümlenmesi ve önündeki yasal engellerin kaldırılması, mesleğe ve meslektaşlarımıza olduğu kadar, hukuk devleti ilke ve kavramlarının yerleşmesine de büyük katkı sunacaktır.

Yargı ve hukuk alanında yaşananlar sayılanlarla sınırlı değildir. Her gün yeni ve farklı bir yaklaşımla karşı karşıya kalınmakta bir anlamda yarınların ne getireceğini önceden kestirmek mümkün olamamaktadır. Halbuki toplumsal barış ve güvenliğin temel koşulu hukuki ve yasal istikrardan geçer. Her gün yaşanan ve giderek sosyal yaşamımızı ağır bir biçimde tehdit eden ve artan bir ivme çizen suç oranları yanında, şiddet ve terör ülkemizde özgürlük-güvenlik kavramlarının yeniden ciddi biçimde gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Bugün büyük kentlerimiz başta olmak üzere kapkaç, soygun ve hırsızlık olayları tüm ülke insanının kanıksadığı ve birçok olayın çeşitli sebeplerle güvenlik güçlerine iletilmediği sosyal bir yara ve acı bir gerçek olarak orta yerde durmaktadır. Yurttaş, yapacağı başvurudan Şu yada bu neden-

ÖZDEMİR ÖZOK

le olumlu bir sonuç alacağına inanmamakta, bunun yanı sıra, güvenlik güçleri de yasal yönden gerekli yetki ve donanımına sahip olmadıkları yakınmasını ileri sürmektedirler. Kuşkusuz tüm bunların temel nedeni, her fırsatta ifade ettiğimiz gibi, 58. ve 59. hükümetler döneminde büyük bir başarı gibi sunulan, ancak yeterli alt yapı oluşturulmadan seri halde çıkarılan yasal düzenlemelerin oluşturduğu "hukuksal" iklimdir. Bilindiği gibi bu dönemde İş Kanunu, Sosyal Güvenlik Kanunu, Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu gibi temel kanunlar başta olmak üzere yaklaşık 800'e yakın yasa çıkarılmış, bunların büyük çoğunluğu Cumhurbaşkanlığı tarafından geri çevrilmiş, yaklaşık 90 tanesi hakkında Anayasa Mahkemesine iptal davası açılmıştır. Yasaların yapılışında uyulması gereken koşullar Anayasa ve TBMM İç Tüzüğü'nde açıkça belirlenmiş olmasına karşın, 19.12.2005 günü kabul edilen "*Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik*" çıkarılmış ve kanun tasarısı, taslak ve tekliflerinde uyulması gereken ilkeler ayrıca tespit edilmiştir. Buna göre;

- üst hukuk normlarına aykırı olmama,
- düzenleme amacına uygun olarak hazırlanma,
- yargı kararları göz önünde bulundurularak

hazırlanma,

- tek metin olma özelliğini bozacak hükümlere yer verilmeme,

- kapsam maddesinin herhangi bir tereddüde yol açmayacak açıklıkta düzenleme,

- madde metinlerinin kısa ve anlaşılır biçimde düzenlenmesi

gerekmektedir.

Çıkarılan yasalarda çoğu kez bu kurallara uyulmadığı gibi, kamuoyunca ve konunun uzmanlarınca yeterince tartışılmadan ve üzerinde toplumsal mutabakat sağlanmadan alelacele yasalaşmaktadır. Bu ise yasaların yürürlüğe girmesinden sonra sorunlara yeterli yanıt veremediği için sık,sık değiştirilmesine neden olmaktadır. Bunun en çarpıcı örneğini yürürlüğe girdikten sonra sürekli değişikliğe uğrayan TCK ve CMK oluşturmaktadır. Yine, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nu yürürlükten kaldıran 5272 sayılı Belediye Kanunu şekil yönünden Anayasa'ya aykırı bulunarak iptal edilmiş, Temmuz 2005'te yürürlüğe giren Belediye Kanununun yürürlük tarihinin üzerinden henüz 2 yıl geçmemesine karşın, 3 ayrı yasayla Belediye Kanunu'nda çok önemli değişiklikler yapılmış, böylece yerel yönetimler ve belediyelerde

ÖZDEMİR ÖZOK

çok olumsuz olaylar yanı sıra karmaşalara neden olunmuştur. Aynı şekilde, Türkiye Barolar Birliği ve yargı erkinin önemli kesimlerinin karşı çıktığı “Bölge Adliye ‘İstinaf’ Mahkemeleri Kanunu” gerekli altyapı oluşturulmadan çıkarıldığı için çok ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur’u bir çatı altında toplamayı amaçlayan “Sosyal Güvenlik Kanunu” tüm eleştiri ve uyarılara karşın çıkarılmış ancak çok ciddi sorunları beraberinde getirmiştir. Bu ve benzeri örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Yine ilerde büyük tartışmalara neden olacak, ticari ve mali sektörümüz için hayati önem taşıyan Yeni Türk Ticaret Kanunu TBMM Adalet Komisyonu’nda görüşülerek genel kuruldaki sırasını almıştır. TBMM yanı sıra, ülke gündeminin birinci maddesini oluşturan cumhurbaşkanlığı seçimleri tartışmalarının en yoğun olduğu şu günlerde görüşülen Türk Ticaret Kanunu hakkında çok ciddi eleştiriler yapılmaktadır. Bir sayın profesörün yanı sıra, ticari, mali ve sermaye kesimi örgütlerinin hızlı ve gizli kulisleri arasında Türk Ticaret Kanunu hukuk kamu oyunun bilgisi, ilgisi ve katkısı dışında, hızla yasalaşma yoluna girmiştir. Bunun çok yanlış olduğunu, mutlaka yakın ilgisi nedeniyle borçlar yasası ile birlikte yeni yasama döneminde, üniversiteler başta olmak

DANIŞTAY'IN 139. YILI VE İDARI YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

üzere tüm kesimlerin görüş, eleştiri ve düşünceleri alındıktan sonra yasalaşmasının daha uygun ve yararlı olacağına inanmaktayız. Bu tespit ve değerlendirmemizden sonra genel seçimlerin öne alınmasına karar verildiği için Türk Ticaret Kanunu büyük olasılıkla yeni oluşacak meclis çalışmalarına kalmıştır. Bize göre daha önce belirttiğimiz gerekçeler nedeniyle çok isabetli olmuştur.

Bu haksız ve öngörüsüz tasarruflarla ulusal yasal düzenin balansı bozulmakla kalmamakta, aynı zamanda, ülke hukuk iklimi de kirlenmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım;

Türkiye Barolar Birliği kurulduğu günden bu yana "*Eksiksiz demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti*" kurum ve kavramlarının bireylerin kendi aralarında ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen kurallarda yaratıcı temel kaynak olması yanında, toplumsal ilişkilerde de çağdaş değerlerin etkili ve yönlendirici olmasını amaçlamıştır. Bu temel ilkelerden hareketle hangi siyasi anlayış ve siyasi iktidardan, hangi kurum ve kuruluştan gelirse gelsin, bu kavram ve ilkelere yönelik saldırılar ve hak ihlallerine karşı duraksamadan yanıt verilmiş ve kendi doğrularını

ÖZDEMİR ÖZOK

mesleği, meslektaşları ve ulusu adına yılmadan savunulmuştur. Yıllardır özlemimiz ve umudumuz, savunduğumuz evrensel ilke ve kuralların ülkemizde de eksiksiz bir biçimde uygulanması her sorunun hukuk ve demokrasi içinde çözülmesidir. Ama ülkemizde hukuk adına, yargı adına, demokrasi adına, siyaset adına sergilenenler ve yaşananlar, daha uzun süre bu umut ve dileğimizin gerçekleşemeyeceğini göstermektedir.

Kuşkusuz bir ülkenin, kişi başına düşen milli geliri, ihracat, ithalat rakamları, üretimi, iç ve dış borçlanmasına ilişkin ekonomik ve mali göstergeleri son derece önemlidir. Bu değerler ve rakamlar bir ülkenin ekonomik kalkınması için bir ölçü olmasına karşın, çağdaş bir hukuk devleti olması için yeterli değildir. Nitekim ülkemizde kimi kesimlerin özlemini çektiği ve aynı coğrafyayı paylaştığımız komşu ülkelerin bazılarında bu rakamlar dünya ortalamasının üstünde olmasına karşın, bu ülkeler çağdaş bir hukuk devleti tanımına girememekte ve saygınlık kazanamamaktadırlar. Bu nedenle, çağdaş bir hukuk devletinin, insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü, anayasal düzen karne notlarında kırık olmamalıdır. Bunun tek kanıtı ise *"hukuk devleti"*nin olmazsa olmaz koşulu olan *"laiklik, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, tam bağımsız yargı"* ilke

ve kavramlarını sadece söylemlerde değil, ortaya konulacak eylemlerle yaşama geçirmekten geçer.

Toplumunu yönetmeye talip olan siyaset önderleri bu altın kuralı asla aklından çıkarmamalıdır. Aksi uygulamalar ülkemizin karşı karşıya kaldığı olumsuzlukların sürmesine neden olacaktır. Çünkü yıllardır üyesi olmak için kapısında beklediğimiz AB ülkeleri başta olmak üzere, hiçbir çağdaş demokratik ülkede bizde yaşanan garip olaylar yaşanmaktadır. Örneğin;

- HSYK ile Adalet Bakanlığı arasında 23 Yargıtay üyesi ile 9 Danıştay üyesinin seçimi öncesi sergilenen çekişmeler. Özellikle birinci sınıfa ayrılmış bir yargıç olan Adalet Bakanlığı Müsteşarı'nın tamamen bakanın talimatına uygun olarak hareket etmesi, kendilerinin soruşturma konusu yaptıkları dayanaksız rapor alma girişimlerine başvurmaları, yargı bağımsızlığını zedeleyen davranışlardır. Bu son olaylar, Adalet Bakanlığı üst düzey yöneticiliğinde hakim sınıfindan bürokrat görev almaması yönündeki görüşümüzün ne kadar doğru ve isabetli olduğunu ortaya koymuştur.

- AİHM'ye üç yargıç ismi bildirildikten sonra, bir çok şaibeyi çağrıştıracak bir biçimde bunlardan vazgeçilerek yeni üç ismin bildirilmesi,

ÖZDEMİR ÖZOK

- Hâkimler ve savcılarının örgütlenmesini amaçlayan YARSAV ile ilgili Adalet Bakanlığının yaklaşımı.

Örneklerini çoğaltacağımız tüm bu antide-mokratik uygulamalar yanı sıra, Fransa'nın efsanevi devlet adamı General De Gaulle'ün deyimiyle "*tüm ulusun yaşama iradesinin ifadesi*" biçiminde tanımladığı, ülkemizin ve devletimizin kısaca ulusun temsilcisi ve simgesi olan "*cumhurbaşkanlığı*" seçimi sürecinde yaşananlar ve sonrasında Silahlı Kuvvetler adına yapılan uyarılar "*demokratik laik sosyal bir hukuk devleti*"nde görülmesi mümkün olmayan eylem ve davranışlardır.

İktidara gelmeden önce, cumhuriyetin laiklik başta olmak üzere bütün temel değerlerine bağlı kalmaya söz veren ve her fırsatta bu taahhüdünü yineleyen ayrıca iktidar olduktan sonra da bu değerler üzerine yemin eden, ancak bu yeminlerine sadık kalmayarak, anayasal rejimle ve anayasal rejimin diğer asli unsurlarıyla kavga eden günümüz siyasal iktidarı kendisine emanet edilen "*laik demokratik rejimi*" korumada büyük zafiyet göstermiştir.

Laik demokratik cumhuriyete, insan haklarına, hukukun üstünlüğüne ve hukuk devletine yürekten inanan ve bu yöndeki taleplerini 14 Ni-

san ve 29 Nisan günlerindeki demokratik duruşlarıyla tüm dünyaya sergileyen halkımız kesinlikle bu yönetim anlayış ve yaklaşımını hak etmektedir. Tüm bu eylem ve söylemler yanı sıra, yapılan bütün iyi niyetli ve objektif uyarılara duyarsız kalan siyasetçilerimiz sayesinde, demokrasimiz, gerçek ve eksiksiz bir demokrasi niteliğine kavuşmamaktadır. Bu nedenle de, TSK gerçek ve eksiksiz demokrasilerde olamayacağı kadar siyaseten etkin ve güçlü durumdadır. Bundan rahatsız oluyorsak, bunu düzeltmenin tek yolu eksiksiz ve gerçek demokrasiyi ve tüm kurum ve kurallarıyla işleyen hukuk devletini yaratmaktan ve yaşatmaktan geçer. Mevcut demokrasinin eksikliklerinden yararlanılarak elde edilmiş güçle bu değerlerin etrafında dolanarak, "dindar" bir cumhurbaşkanını Çankaya'ya gönderme girişimleri egoyu tatmin ve siyaset anlayışını kanıtlamak inadından başka bir şey olmadığı için, sağlıklı bir yol değildir. Oysa demokrasi bir anlamda devamlılık, uzlaşma ve toplumsal paylaşmayı içerir. Bu kavramlara aykırı yaklaşımların hiç kimseye yarar sağlamadığı yaşanan acı deneyimlerle kanıtlanmış olmasına karşın, kimsenin yaşananlardan ders almadığı son olaylarla bir kez daha kanıtlanmıştır.

ÖZDEMİR ÖZOK

Sayın Cumhurbaşkanım;

Hukuk devleti ilkesinin güvencelerinden “Danıştay’ın 139.Kuruluş Yıl Dönümü ve İdari Yargı Günü” nedeniyle düzenlenen bu toplantıya görev sürenizin bitimine çok az bir zaman kalmasına karşın, bizlere size doğrudan hitap etme olanağını ve onurunu verdiğiniz için teşekkür ediyor ve saygılarımızı sunuyorum.

Geçen görev süreniz içinde bir hukukçu olarak saygıdeğer eşiniz ve çocuklarınızla birlikte, tüm topluma kıvanç duyduğumuz örnekler sergilediniz.

Meslektaşınız ve bir yurttaş olarak, saygın hukukçu kimliğiniz yanında güven veren varlığınızdaki, özenli davranışlarınızdan, sorumlu, bilinçli karar ve yaklaşımlarınızdan hep övünç duydum.

Sizin bu uygar uygulamalarınızla;

- Hukuk devleti ile kanun devleti farkını,
- Demokrasi ile çoğunluk egemenliği anlayışının farkını,
- Ulusal çıkarla, siyasi çıkar farkını,
- Özde demokratik, laik, hukuk devleti niteliğindeki cumhuriyete, inanmakla sözde özgür-

DANIŞTAY'IN 139. YILI VE İDARI YARGI GÜNÜ KONUŞMASI

lükçülüğün, demokratlığın, çağdaşlığın, laikliğın farkını,

- Laik ahlakın yadsınması olanaksız erdemi ile kutsal değerlerin arkasına sığınan takiyecilerin sözde ahlakının farkını,

- Toplumda kadının saygıdeğer yerine verilen önemle bir siyasi sömürü haline getirilen kadının farkını, gördük, yaşadık ve anladık.

Sayın Cumhurbaşkanım, Sezer ailesine, ülkemizin geçtiğı bu kritik süreçte, verdikleri anlamlı örnekler ve hizmetler nedeniyle şükranlarımızı sunuyor, mutluluk ve sağlık dileklerimizle, güle, güle diyoruz.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyor saygılarımı sunuyorum.

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ KÜTÜPHANESİ

0 0 1 1 0 9